

Les 9
De wet uitleven
Exodus 20:22-23

²²DE HEER DROEG MOZES OP HET VOLGENDE TEGEN DE ISRAËLIETEN TE ZEGGEN: 'JULLIE ZIJN ER GETUIGE VAN GEWEEST DAT IK VANUIT DE HEMEL TOT JULLIE HEB GESPROKEN. ²³JE MAG DAAROM GEEN GODEN VAN ZILVER OF GOUD MAKEN OM DIE NAAST MIJ TE VEREREN.

De 'kleine letters' van het verbond (bij Ex. 21:1-32)

De les van deze week focust op enkele **verordeningen** die God naast de decaloog - de Tien Woorden - opdroeg aan Zijn volk. Dit zijn de zogenaamde **Misjpatiem**, een verzameling van burgerlijke wetten die mee het leven van de Israëlieten bepaalden.

Het zijn wetten die o.a. handelen over slaven en hun vrijlating, over het verwonden van mensen en de daaraan gekoppelde gevolgen, het beschermen van het eigendomsrecht, sociale en maatschappelijke verantwoordelijkheid, rechtvaardigheid en mededogen.

VERORDENING – MISJPAT

Bijbelgeleerde Maimonides omschrijft dit als volgt:

Een beslissing of een handeling die in overeenstemming is met gerechtigheid, wat zowel tot genade als tot straf kan leiden.

Bron: Exodus; Jonathan Sacks

In de brontekst staat het woord **misjpat** [מִשְׁפָּט] en dit betekent naast **verordening** ook **recht** en **rechtspraak**. Afkomstig van het werkwoord shafat [שָׁפַט] dat recht spreken betekent. Beide woorden eindigen (*Hebreeuws lees je van rechts naar links, dus wat voor ons de eerste letter lijkt is eigenlijk de laatste*) op de Hebreeuwse letter **tet** [ט]. Deze letter staat symbool voor **goedheid en voor reinheid**. De tet [ט] is de 9de letter van het Hebreeuwse alfabet en staat daarom ook symbool voor de baarmoeder. De plaats waar de baby 9 maanden gekoesterd wordt vóór de geboorte. Vandaar dat in de Joodse kabbala de letter tet [ט] ook symbool staat voor **groei**, voor **nieuw leven**, voor **nieuwe kansen**.

Gods oordeel biedt aan het einde dus steeds nieuwe kansen. Het is geen afsluitend oordeel waarbij een mens kansloos veroordeeld wordt. Het is zeker nooit een oordeel waarbij mensen van het leven worden afgesneden. Integendeel.

samen overleggen

- Hoe reageer je op het idee dat een verordening of een oordeel steeds rechtvaardig zou moeten zijn?
- Vind je het belangrijk dat mensen nieuwe kansen krijgen nadat ze in de fout zijn gegaan?
- Hoe kunnen wij vanuit deze visie daar positief toe bijdragen?

De vreemdeling liefhebben (bij Ex. 22:16-23:9)

Tussen alle wetten over slavernij, persoonlijk letsel en eigendom vinden we één verordening die er met kop en schouders bovenuit steekt: vreemdelingen mag je niet slecht behandelen, je mag ze niet uitbuiten.

Dit principe is zo belangrijk, dat er zelfs **twee verwijzingen** zijn in dit deel van Exodus.

VREEMDELINGEN MAG JE NIET UITBUITEN OF ONDERDRUKKEN, WANT JULLIE ZIJN ZELF VREEMDELINGEN GEWEEST IN EGYPTEN. (Ex. 22:20 NBV21)

VREEMDELINGEN MAG JE NIET UITBUITEN. JULLIE WETEN IMMERS HOE HET VOELT OM VREEMDELING TE ZIJN, OMDAT JULLIE ZELF VREEMDELINGEN ZIJN GEWEEST IN EGYPTEN. (Ex. 23:9 NBV21)

Hier worden twee verschillende werkwoorden gebruikt, ook in de grondtekst. Het eerste is **yanah** [יָנַח] en dit betekent naast **uitbuiten** ook **slecht behandelen**. Het twee is **lachats** [לָחַץ] en dit betekent zowel **uitbuiten** als **onderdrukken**.

In 'Exodus boek van bevrijding' gaat Jonathan Sacks dieper in op het verschil tussen deze beide werkwoorden.

- Onderdrukking (lachats) duidt vooral op geldmisbruik, het duidt op financieel voordeel halen door mensen te beroven of door ze bvb. te veel te laten betalen.
- Met 'slecht behandelen' (yanah) wordt voornamelijk verbaal misbruik bedoeld.

Hij zegt hierover het volgende: *Iemand beschadigen met woorden is erger dan iemand benadelen om geld. Want wanneer je iemand beschadigt met woorden, dan raak je de persoon. Wanneer je iemand financieel benadeelt, dan raak je enkel zijn geld of zijn bezit.*

En hij voegt er nog aan toe: Van het tweede is herstel mogelijk, van het eerste niet.

samen overleggen

- 'Iemand beschadigen met woorden is erger dan iemand benadelen met geld' hoe reageer je op deze uitspraak van Jonathan Sacks?
- Beide teksten refereren naar de periode dat het volk zelf als vreemdelingen in Egypte leefde. Heb jij jou wel eens een 'vreemde' gevoeld in een grote groep? Hoe heb je dat ervaren?
- Hoe kan deze ervaring jou helpen om op een correcte manier om te gaan met mensen die wij 'vreemd' vinden?

Niet 'oog om oog' maar wel 'een oog voor een oog'

²³MAAR INDIEN ER EEN ANDER LETSEL IS, ZULT GIJ GEVEN LEVEN VOOR LEVEN, ²⁴OOG VOOR OOG, TAND VOOR TAND, HAND VOOR HAND, VOET VOOR VOET, ²⁵BLAAR VOOR BLAAR, WOND VOOR WOND, STRIEM VOOR STRIEM. (EX. 21:23-25 NBG51)

Wat hier geschreven staat is geen oproep tot haat of hardvochtigheid. Dit principe gaat niet om vergelding. Het gaat er dus niet om dat je iemand die jou kwaad doet met gelijke munt mag terugbetalen. Waar dit wel om gaat is een regel, een richtlijn als bescherming tegen buitensporige vergelding. Dit is bedoeld als **rechtvaardige, begrensde rechtspraak**.

Jezus trekt dit principe zelfs nog verder open. ³⁸JULLIE HEBBEN GEHOORD DAT GEZEGD WERD: 'EEN OOG VOOR EEN OOG EN EEN TAND VOOR EEN TAND.' ³⁹DIT ZEG IK DAAROVER: VERZET JE NIET TEGEN WIE KWAAD DOET, MAAR KEER DEGENE DIE JE OP DE RECHTERWANG SLAAT, OOK DE LINKERWANG TOE. (MT. 5:38-39 NBV21).

Hiermee stelt Jezus liefde en vergeving boven wraak.

Ook Paulus schrijft in zijn Hebreënbrief dat wraak de mensen niet toekomt:

NEEM GEEN WRAAK, GELIEFDE BROEDERS EN ZUSTERS, MAAR LAAT GOD UW WREKER ZIJN, WANT ER STAAT GESCHREVEN DAT DE HEER ZEGT: 'HET IS AAN MIJ OM WRAAK TE NEMEN, IK ZAL VERGELDEN.' (HEBR. 12:19 NBV21)

samen overleggen

- Hoe ga jij om met onrecht dat je wordt aangedaan? Hoe reageer je daarop?
- Jezus roept op om je niet te verzetten tegen wie je kwaad doet.
Hoe verhoudt dit zich tot het gelijkwaardigheidsprincipe 'een oog voor een oog'?
- Kun je een voorbeeld noemen van een moment waarop je bewust gekozen hebt om dit gelijkwaardigheidsprincipe toe te passen en iemand dus niet met gelijke munt terug te betalen? Hoe voelde dat?

Leef de wet na en wees betrokken

In Exodus 21:1 tot 23:33 geeft God een aantal wetten om slaven, vreemdelingen, weduwen en wezen te beschermen.

Ook legt Hij het volk een aantal regels op om het misbruiken van macht en bezit te beperken. En deze regels gaan vrij ver, ze beperken zich niet alleen tot mensen maar zijn ook van toepassing op dieren. **WANNEER JE ZIET DAT DE EZEL VAN IEMAND MET WIE JE IN ONMIN LEEFT ONDER ZIJN LAST BEZWIJKT, MAG JE NIET WERKELOOS TOEZIEN MAAR MOET JE HEM METEEN DE HELPENDE HAND BIEDEN. (EX. 23:5)**

Uit dit laatste vers kunnen we twee belangrijke principes afleiden:

- Je mag een dier niet nodeloos laten lijden.
- Je vijand is ook een mens.

Wat ik in dit vers lees is een oproep tot betrokkenheid. En ook in Deut. 22:4 wordt zo'n voorbeeld van betrokkenheid geschetst. **⁴ALS U ZIET DAT EEN EZEL OF RUND VAN EEN ANDER (JE BROEDER [NBG51]) OP STRAAT ONDER ZIJN LAST BEZWIJKT, MAG U NIET WERKELOOS TOEZIEN. HELP HEM HET DIER WEER OP DE BEEN TE KRIJGEN. (DEUT. 22:4 NBV21)**

Ditmaal gaat het niet om het dier van je vijand (of bij uitbreiding iemand met wie je in onmin leeft), maar wel om het dier van een broeder, een naaste. En toch roept de tekst op om in beide gevallen niet werkloos toe te zien, maar hen beiden – vriend én vijand - dezelfde hulp te bieden. Beiden zijn in nood en beiden hebben dus hulp nodig.

Niet enkel Jezus maar ook Paulus doet een uitdrukkelijke oproep om onze vijand te helpen wanneer deze in nood is.

⁴³JULLIE HEBBEN GEHOORD DAT GEZEGD WERD: "JE MOET JE NAASTE LIEFHEBBEN EN JE VIJAND HATEN." ⁴⁴DIT ZEG IK DAAROVER: HEB JE VIJANDEN LIEF EN BID VOOR WIE JULLIE VERVOLGEN; ⁴⁵ALLEEN DAN ZIJN JULLIE WERKELIJK KINDEREN VAN JE VADER IN DE HEMEL. (Mt. 5:43-45 NBV21)

²⁰ERGENS ANDERS STAAT: 'ALS UW VIJAND HONGER HEEFT, GEEF HEM DAN TE ETEN, ALS HIJ DORST HEEFT, GEEF HEM DAN TE DRINKEN. DAN STAPELT U GLOEIENDE KOLEN OP ZIJN HOOFD.'

²¹LAAT U NIET OVERWINNEN DOOR HET KWADE, MAAR OVERWIN HET KWADE DOOR HET GOEDE. (Rom. 12:20-21 NBV21)

Vijand of vriend?

Als je vijand in nood is, schiet hem te hulp. Op die manier zal een deel van de haat verdwijnen. Wie weet helpt het om vijandschap te veranderen in dankbaarheid en zo ook misschien wel in vriendschap.

Bron: Exodus; Jonathan Sacks

samen overleggen

- Valt het je moeilijk om te leven volgens Gods geboden in onze huidige maatschappij waar normen en waarden steeds meer lijken te vervagen?
- In het lesboekje staat dat de maatschappij een veilige plek moest zijn, waar het kwaad niet voorkwam en waar goede relaties tussen mensen opbloeden. Gerechtigheid en liefde moesten de drijfveer zijn van het menselijk handelen (blz. 95) Hoe reageer je hierop? Hoe kunnen de richtlijnen die we in Exodus lezen ons helpen om zo'n maatschappij ook nu nog mogelijk te maken?

